

Geachte leden van de commissie Leefomgeving,

In uw vergadering van 30 mei spreekt u over de brief van Adem Vrij aan het IJ, en de luchtverontreiniging door nabij gelegen industrie. Deze luchtproblematiek overkwam mij sinds ik van de binnenstad naar Tuindorp Oostzaan verhuisde. Veel meldingen en gezondheidsklachten ten spijt, lijken verouderde vergunningen en normen te volstaan, terwijl ik meerdere dagen van de week, uren achtereen de impact van de uitstoot op mijn fysieke en mentale gezondheid, en op mijn sociale leven ervaar. Jarenlang. Als ongeruste en aangetaste omwonende doe ik onderzoek, tegen wil en dank. In aanloop naar uw vergadering van 30 mei en niet in de laatste plaats vanwege een door de fabrikant hierover ingezonden brief, deel ik graag enkele van mijn zorgen en bevindingen met u.

Wat is hier aan de hand? Er wordt voortdurend naar afzonderlijke stoffen gekeken, rekenschap van cumulatie, de uitstoot van alle stoffen uit het nabije westelijk havengebied bij elkaar, ontbreekt. Er is gebrek aan maatwerkberekeningen voor de gebiedsspecifieke omgeving, bijvoorbeeld het koude IJ dat de rookpluimen omlaag trekt. Toch baseert GGD haar uitspraken over onze gezondheid daar op, en verwacht geen klachten, maar die zijn er wel. Bij de veelvoorkomende zuidwestenwind hangt hier, jaar na jaar, dag en nacht, de cocktail van ICL, Bunge, de olieterminals en het varende ontgassen in en om onze huizen, uitstoot van kleinere bedrijfjes daargelaten. Luchtmeetstations van GGD elders in de stad voldoen niet aan de waarden die de World Health Organisation in 2021 stelde, en die in 2030 voor elke inwoner mogen gelden, aldus Vivianne Heijnen. In onze wijk onder de rook van de westelijke havenbedrijvigheid ontbreekt zelfs een regulier meetstation, waardoor de impact van de specifieke industriële stoffenmix nog nooit is gemeten. Desondanks een VTH-instrumentarium zijn omwonenden op diverse plaatsen onaanvaardbaar blootgesteld aan onnatuurlijke emissies. Emissies die zo schadelijk zijn voor hun gezondheid dat ze longen, hart en vaten beschadigen en levens inkorten, en ja, hoe zien die laatste maanden er dan uit? In recente onderzoeksrapporten wordt meer onderzoek en prioriteren, daar ingrijpen waar de meeste gezondheidswinst te boeken is, maatwerk afwegingen en gezondheidseffectrapportages aanbevolen. Handvatten waarvan ik van harte hoop dat u ze zal inzetten om omwonenden in Tuindorp Oostzaan en NDSM te beschermen. Waar wij hier niet met één supergroot bedrijf te maken hebben, staan wij wel jaren bloot aan een verdichte opstapeling van industrie bijeen.

Nu voelt dat ene bedrijf, ICL zich door de agendering van ons probleem geframed schrijft de directeur. Geframed door de agendering van een zorgwekkende weergave op de kankeratlas inzake longkanker in onze buurt, in combinatie met de jarenlange verworpen meldingen, en zorgen omtrent gestapelde emissies en stank van ICL en nabijgelegen bedrijven die onze gezondheid aantasten. Geframed omdat we de verhuizing van deze fabriek ter sprake brengen die een verschil zou maken in ons probleem, terwijl ICL zelf dat grote verschil presenteerde in de emissiereductie die zij konden realiseren op een nieuwe locatie.

Het verhaal in ICL's brief maakt me boos, en in reactie vraag ik u van navolgende data kennis te nemen:

Voortbestaansrecht

ICL ontleent herhaaldeijk bestaansrecht aan een oude fabriek uit 1907 met arbeidsomstandigheden en een productieproces waar de toenmalige fabrikant E. Bloembergen zelf over schrijft: *"Het met pikhouweel, schop en kruiwagen verwijderen van het hete, dampende en stinkende superfosfaat uit de kelders was beestenwerk. Drie mannen gingen om de beurt met ontbloot bovenlijf en een zakdoek voor de neus, naar binnen om een kruiwagen vol te scheppen, die in de loods werd leeggestort. Het duurde een uur of twee, maar langer dan een kwartier kon iemand het werk niet volhouden, dan werd hij afgelost."* [1]

Dat klinkt bijna als Chernobyl. Dat is toch geen situatie die voor behoud of voortbestaan pleit? Al zijn de arbeidsomstandigheden nu vast beter, zomer 2023 gingen werknemers van ICL nog in staking wegens ondergewaardeerd overwerk. [2]

Ander bedrijf

Die Amsterdamse Superfosfaatfabriek (ASF) uit 1907 had een productiecapaciteit van 30 kiloton. [3] Tegenwoordig produceert ICL 450 kiloton, 200 producten, en 2M ton overslag. [4] Dat zijn toch niet te vergelijken hoeveelheden? Dit gaat toch om een inmiddels totaal ander bedrijf dan in 1907?

Voorschriften toen en nu

Over de luchtverontreiniging door de superfosfaatfabriek in die tijd wordt geschreven: *"Met de overgang op minerale fosfaten ontstond een nieuw probleem: Verbindingen met fluorzouten, die met zwavelzuur als fluorwaterstof en siliciumfluoride vrijkomen. Grote hoeveelheden gassen werden tijdens de reactie gevormd in de kelders, en waren voor arbeiders hinderlijk en schadelijk voor de gezondheid. Fluorwaterstof is een etsend zuur dat glas en andere materialen aantast. Niet alleen voor arbeiders hielden deze dampen een risico in, maar ook voor het vee dat rond de fabrieken graasde. Bij koeien werden de kiezen aangetast en ging het beendergestel achteruit. Een aanwezige zwavelzuurfabriek stootte ook zwavel en stikstofoxiden uit als een hinderlijke cocktail van zure dampen. Schade aan fruitbomen en tuinbouwproducten leidde tot onderzoek door het Rijkslandbouwproefstation. Nadat stofafzuigers waren geïnstalleerd om de arbeiders beter te beschermen, klaagden juist de omwonenden over een toegenomen stofoverlast. Er was sprake van 'pijn in de oogen, hoestbuien en van problemen met het vee, hevige kreupelheid der voorpooten en achteruitgaande melkproductie en voedingstoestand' wezen op de werking van fluor, daarom werden bij een fabrieksuitbreiding in 1912 gaswastorens verplicht, maar dit kon enkel voor de nieuwe uitbreiding worden voorgeschreven, omdat de bestaande toestand van de fabriek reeds gefiatteerd was."* [5]

Schrikken. Ik hoop dat de heer Zanelli niet pleit dat situaties uit die tijd voortbestaan. Het is echter wel nog steeds zo dat nieuwere voorschriften en normen alleen maar bij nieuwe fabrieken of nieuwe uitbreidingen, voorgeschreven worden. Oude fabrieken mogen ondanks voortschrijdende inzichten doordraaien op oude vergunningen. Dit is in wezen omdat de lucht al is vergunt aan fabrieken om te gebruiken en te vervuilen, niet aan de mensen om te ademen.

Bloemkool

Dhr. Zanelli antwoordde in 2020 op navraag door een journalist dat de gassen uit zijn schoorsteen die in de omgeving veel stankklachten veroorzaken naar bloemkool ruiken. En dat hij niet 1 miljoen wil investeren in een extra geurfilterinstallatie, terwijl het moederbedrijf, Israel Chemicals, het jaar daarvoor 700 miljoen euro winst maakte. [6]

Begrip voor overlast en prioritering van stof- en stankreductie voor omwonenden heeft eerder nooit deel uitgemaakt van ICL's vocabulaire. Ze wierpen vaak tegen dat zij niet de enigen waren die stonken, en komen herhaaldeijk met het argument dat ze hier langer zouden zitten dan de meeste omwonenden.

Wij zaten hier eerst

In 1900 had Amsterdam ongeveer 510.000 bewoners en dat groeide. Maar van 1960 tot 1985 nam het inwonertal juist af, een inwonersdaling van $\pm$ 870.000 naar 675.000, suburbanisatie. In die tijd van daling, 1982, kwam ICL en nam de fabriek over. Maar sindsdien nam de demografische factor groei weer toe, tot er in 2020 opnieuw $\pm$ 870.000 inwoners waren, en inmiddels zitten we rond de 932.000 in Amsterdam. [7]

Een buitenlandse multinational die zich hier vestigt kan zich toch niet volledig onttrekken aan wat er in dat land of die stad plaatsheeft? Die bevolkingstoename negeren met de

opmerking "wij zaten hier eerst" getuigt van serieuze schijt aan de mensen, in feite aan de gemeente Amsterdam. Als de boel overstroomt, blijven ze dan ook zitten?

Promotiepraatje

ICL pocht hier met een bijeenkomst in juni 2024. De OD NZKG heeft hier eerst jaren bij ICL op aan moeten dringen met de woorden: ga eens in gesprek met de bewoners n.a.v. de hinder. Nu bleek recent dat bij die bijeenkomst geen ruimte is voor vragen, een eenrichtingsverkeerpresentatie. Bewonersinitiatief Adem Vrij aan het IJ, is alweer opnieuw aan het onderhandelen om betere voorwaarden voor een gesprek met omwonenden te realiseren. Omwonenden zouden hun vrije tijd in hun tuin, of op hun balkon een boekje moeten kunnen lezen, of met hun kind naar de speeltuin, of met het raam open slapen, wat te vaak niet kan vanwege de vervuilde stank. En uit noodzaak, en soms wanhoop, steken omwonenden nu ook nog onzalig veel energie in het vinden van gehoor en verbetering. Helpt u ons?

Geurarm recycleproduct toekomstbeloftes

ICL klopt zich tegenwoordig op de borst over gigantische geurreductie bij toekomstig gebruik en technieken van gerecyclede rioolslib-as-fosfaat, terwijl dat geen verdienste is van hen, maar een intrinsieke eigenschap van de as zelf. As-fosfaat heeft van nature minder geuroverlast dan erts-fosfaat, maar er zijn nog steeds zorgen over verhoogde niveaus van zware metalen zoals cadmium en zink. Bovendien heeft Waternet in 2011 ICL voor dit duurzaam project benaderd, dat was geen eigen initiatief. Het rioolslib-as wordt aangevuld met struviet, een ander restmateriaal uit rioolzuivering, dat de geuroverlast juist verergert. De inzet van het gerecyclede fosfaat geldt slechts voor een zeer beperkt deel van de productie, de eventuele aanzienlijke geurreductie dus ook. De fossiele erts volledig vervangen door as is onhaalbaar wegens onvoldoende beschikbaarheid, maar daarnaast moet ook de akkerbouw, een traditionele afzetmarkt, nog overtuigd worden voor de verkoop van de nieuwe productlijn. ICL is een commercieel bedrijf en hun acties zijn primair gericht op winstgevendheid. Mede door diversifiëring van producten en overslag-activiteiten door ICL zullen zij nooit afhankelijk worden van dit gerecyclede product, zij bezitten voorlopig over voldoende fossiele bronnen, enkele fosfaatmijnen en een polyhalite-mijn, waar zij voorlopig op kunnen vertrouwen. [9]

Niet zo fijn-stof

GGD schrijft in antwoord op een bewoner o.a.: *"Fijn stof is de component van luchtverontreiniging die (met afstand) de meeste gezondheidsschade veroorzaakt. Fijn stof is schadelijk voor luchtwegen en het hartvaatsysteem en is kankerverwekkend – een oorzakelijk verband met het ontstaan van longkanker is aangetoond. De Kankeratlas geeft een beeld van de geografische spreiding van diverse kankertypes, maar dit is niet 1:1 te koppelen aan omgevingsfactoren. Dat neemt niet weg dat een deel van de stoffen die ICL uitstoot inderdaad kankerverwekkend zijn en dat de uitstoot daarvan moet zoveel mogelijk voorkomen moet worden. Hetzelfde geldt voor het optreden van stankhinder."*

Omgevingsdienst erkent

In de afhandeling van meldingen wordt door de OD NZKG reeds jaren bevestigd dat doorgaans ICL of Bunge de veroorzaker zijn van de hinder, of onderdeel van de cocktail. [10]

Kankeratlas

ICL maakt onderdeel uit van de cocktail aan luchtverontreiniging die schadelijk is voor de gezondheid van omwonenden en bijdraagt aan verhoogd risico op kanker, een effect dat reeds gaande is, blijkt uit de kankeratlas en dit mag besproken worden. [11]

Blaricum

Ter afsluiting deel ik graag Grondwet artikel 21: De zorg van de overheid is gericht op de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu. Dat

betekent lijkt me niet: Het met voorrang aan bedrijven vergunnen om de lucht van mensen te vervuilen. Economische belangen, hogere winst of lagere kosten voor bedrijven gaan vaak voor op sommige mensen, dieren en groen. Meestal op mensen met een lagere sociaal economische status zoals in mijn wijk in Noord. Mensen die geen keuze hebben om in de bossen van Blaricum te gaan wonen. En dan krijgen ze het verwijt dat ze onvoldoende bewegen, terwijl je hier de helft van de tijd niet eens veilig buiten adem kan halen zonder sjaal voor je mond.

Mocht u voorafgaand aan uw vergadering nog vragen of opmerkingen hebben, aarzelt u alstublieft niet om contact op te nemen.

Met vriendelijke groet,

■■■■■

■■■■■

Tuindorp Oostzaan
Amsterdam

Verwijzingen:

[1 Vijf en zeventig jaar superfosfaat, Gedenkboek ter gelegenheid van het vijfenzeventig jarig bestaan van het superfosfaatbedrijf in Nederland. - E. Bloembergen - Albatros, Utrecht 1953]

[2 <https://www.cnvvakmensen.nl/persberichten/24-uursstaking-bij-icl-fertilizers-in-amsterdam>]

[3 Techniek in Nederland in de twintigste eeuw Deel 2. Delfstoffen, energie, chemie - Schot, Lintsen, Rip en de la Bruhèze - Walburg Pers, Zutphen 2000]

[4 <https://odnzkg.nl/app/uploads/2023/01/ICL-Info-avond-20-12-22.pdf>]

[5 Jaarverslag van het Staatstoezicht op de Volksgezondheid over 1911 en 1913 en Centraal Verslag der Arbeidsinspectie over 1910 en 1912]

[6 <https://www.smallstreammedia.nl/artikel/ssm/15210/stankoverlast-in-amsterdam/>]

[7 <https://onderzoek.amsterdam.nl/artikel/de-amsterdamse-bevolking-sinds-1900>]

[8 <https://www.ademvrijaaanhetij.nl/over>]

[9 <https://publicaties.stowa.nl/stowa-ter-info-88/fosfor-terugwinnen-ja-maar-hoe> 2023]

[10 <https://overlast.odnzkg.nl>]

[11 <https://kankeratlas.iknl.nl>]